

Вікторія Вовкодав

**ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛЕКЦІЇ МЛИНАРСЬКИХ СПОРУД
НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «ПЕРЕЯСЛАВ»
(1954–2022 рр.): історіографія**

DOI: 10.58407/litopis.230303

© В. Вовкодав, 2023. CC BY4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2065-3001>

У статті здійснено історіографічний огляд праць, присвячених пам'яткам науки й техніки місцевого значення – вітрякам та водяним млинам НІЕЗ «Переяслав». **Метою** дослідження є аналіз та систематизація публікацій, у яких розглянуто цю проблематику, написаних упродовж 1954–2022 рр. **Методологічну основу** дослідження становлять загальнонаукові та історичні методи, принципи наукового об'єктивізму, комплексності, системності та історизму. Використання таких теоретико-методологічних конструкцій дало можливість сформуувати дослідницьку логіку та цілісну картину процесу наукового вивчення колекції вітряних та водяних млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці протягом цього періоду, а також показати основні тенденції осмислення наукового доробку дослідників і представити комплексний аналіз літератури. **Наукова новизна.** Ця студія є першою спробою визначення рівня дослідження збірки млинів Заповідника на базі наукової літератури зазначеного періоду.

Висновки. Аналіз стану вивчення порушеної проблематики дав можливість з'ясувати, що наведені публікації є не лише важливою історіографічною одиницею дослідження, а й представляють значну за обсягом базу для вивчення історії формування колекції вітряків та водяників НІЕЗ «Переяслав». Водночас наявність великої кількості спеціалізованих праць, у яких розглянуті питання, пов'язані з названими спорудами, свідчить про неабиякий науковий інтерес до них як до об'єктів окремих студій. А існування великої кількості публікацій різного тематичного спрямування, де в різному контексті задуються млини Переяславського скансену, доповнює загальний науковий простір їх дослідження.

Ключові слова: вітряк, водяний млин, колекція, пам'ятка науки й техніки, музей, НІЕЗ «Переяслав».

Створення на поч. 60-х рр. ХХ ст. першого в Україні етнографічного музею просто неба в м. Переяславі дало можливість сформуувати у його стінах унікальну колекцію пам'яток науки й техніки з 15 вітряних та 2 водяних млинів. Усі ці об'єкти належать до типу виробничо-господарських споруд і мають різні структурні стилі, розміри, форми, прийом будівництва, а також географічну прив'язку до місця створення та побутування. Об'єднує збірку млинів лише те, що вони побудовані в ХІХ – на поч. ХХ ст. заможними селянами чи сільськими громадами для власних потреб, у 30-х рр. ХХ ст. передані колгоспам, а впродовж 1960–1990-х рр. перевезені та встановлені на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряниці. Серед них:

● вітряний млин кінця ХІХ ст. із с. Мазінки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.;

● вітряний млин др. пол. ХІХ ст. із с. Крисине Богодухівського р-ну Харківської обл.;

● вітряний млин поч. ХХ ст. із с. Попівка Хорольського р-ну Полтавської обл.;

● вітряний млин поч. ХХ ст. із с. Довжик Липоводолинського р-ну Сумської обл.;

● вітряний млин кін. ХІХ ст. із с. Виповзки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.;

● вітряний млин кін. ХІХ ст. із с. Горбані Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.;

● вітряний млин кін. ХІХ ст. із с. Кийлів Бориспільського р-ну Київської обл.;

● вітряний млин кін. ХІХ ст. із с. Мирча Бородянського р-ну Київської обл.;

● вітряний млин кін. ХІХ ст. із с. Васютинці Чорнобаївського р-ну Черкаської обл.;

● вітряний млин др. пол. ХІХ ст. із с. Ліски Менського р-ну Чернігівської обл.;

- вітряний млин кін. XIX ст. із с. Ковалин Переяслав-Хмельницького р-ну Київської обл.;
- вітряний млин кін. XIX ст. із с. Ярославець Кролевецького р-ну Сумської обл.;
- вітряний млин поч. XX ст. із с. Галиця Ніжинського р-ну Чернігівської обл.;
- вітряний млин поч. XX ст. із с. Рудяків Бориспільського р-ну Київської обл.;
- вітряний млин сер. XIX ст. із с. Недобоївці Хотинського р-ну Чернівецької обл.;
- водяний млин поч. XX ст. із с. Северинівка Таращанського р-ну Київської обл.;
- водяний млин поч. XIX ст. із с. Гамаліївка Шосткинського р-ну Сумської обл.

Назви об'єктів зазначено відповідно до облікової документації пам'яток культурної спадщини НІЕЗ «Переяслав» без урахування змін в адміністративно-територіальному устрої на субрегіональному рівні в 2020 р.

Проблематика вивчення цих пам'яток широко висвітлена в науковій літературі, опублікованій з часу створення Переяслав-Хмельницького державного історичного музею (ПХДІМ, нині НІЕЗ «Переяслав») у 1954 р. і до 2022 р.

Ця публікація є частиною комплексного наукового дослідження, головним об'єктом якого є наукові праці, присвячені пам'яткам НІЕЗ «Переяслав». Інтерес до такої тематики зумовлений активізацією пам'яткоохоронної діяльності в Заповіднику та студіювання історії його створення та функціонування впродовж останніх років.

Зазначимо, що ці авторські пошуки про збірку вітряків та водяних млинів НІЕЗ «Переяслав» висвітлюються вперше. Метою роботи є здійснення історіографічного аналізу наукової літератури, пов'язаної з вивченням згаданих музейних пам'яток.

Класифікація наукових праць за хронологічним та тематичним принципами дала можливість виокремити два періоди їх створення: радянський (1954–1991 рр.) та сучасний (1991–2022 рр.). У межах кожного з них – дві групи, які віддзеркалюють різні аспекти вивчення млинарських споруд Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни.

У межах радянського періоду можна виділити лише одне монографічне видання Г. Скрипник, присвячене становленню та розвитку етнографічних музеїв в Україні. Переяславський скансен авторка відносить до одного з найбільших музеїв під відкритим небом та згадує його пам'ятки як справжні витвори народного мистецтва. Колекція млинів, на її думку, стала важливим доповненням етноландшафту XIX – поч. XX ст.¹

Наступний період представлений ширше за попередній. До його першої групи ми віднесли дослідження про один чи декілька об'єктів, а також про всю колекцію млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни.

До найвідоміших дослідників млинарських споруд Переяславського музею належить О. Жам, у сферу наукових інтересів якої входить розвиток української народної зернопереробної техніки та млинарства в різних регіонах України. У працях про монастирський водяний млин із с. Гамаліївка авторка детально розкриває історію його створення, побутування, архітектурні особливості, процес музеєфікації й експонування в Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни. Це дві з трьох відомих нам розвідок, присвячених виключно одній млинарській споруді музею просто неба².

Інше дослідження про вітряний млин поч. XX ст. із с. Довжик належить П. Філю, у якому він подає інформацію про історію споруди, її обслуговуючий персонал на основі власних польових матеріалів та згадок у місцевій пресі. Однак слід зауважити, що автор жодним чином не охарактеризував структурні особливості вітряка, натомість його увага зосереджена на подіях, пов'язаних з історичним минулим цього об'єкта³.

Двом вітчизняним пам'яткам млинарства – водяним млинам із сіл Северинівка та Гамаліївка – присвячена ще одна розвідка О. Жам. У ній авторка на прикладі цих об'єктів показала недосліджені проблеми музеєфікації млинарських споруд Переяславського скансена, їх роль у розвитку музейної справи та значення для збереження культурної спадщини на Переяславщині. Використовуючи інформацію з облікових документів НІЕЗ «Переяслав» та особистого архіву М. Жама, дослідниця змогла якнайкраще розкрити процес ви-

¹ Скрипник Г. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток / АН УРСР, Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т. Рильського. Київ: Наукова думка. 1989. С. 220–223: іл.

² Жам О. Монастирський водяний млин із с. Гамаліївка Шосткинського р-ну Сумської обл. в Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни (досвід перевезення та експонування). *Могилянські читання*. Київ, 2014. С. 29–34; Її ж. До 50-річчя музеєфікації водяного млина з с. Гамаліївка Шосткинського р-ну Сумської обл. в Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпряни: історія будівництва та функціонування. *Переяславка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*. Переяслав, 2022. Вип. 22 (24). С. 120–132.

³ Філь П. Вітряк з села Довжик на Сумщині. *Український млинологічний журнал*. Харків–Київ, 2019. Вип. 2. С. 177–179.

явлення, перевезення та встановлення водяних млинів на території Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини⁴.

Наступні дві праці О. Жам пов'язані між собою тематичним спрямуванням і мають майже однаковий склад об'єктів дослідження. Зокрема: вітряні млини із сіл Ліски, Яро-славець, Довжик і водяний млин із Гамаліївки. У цих студіях поряд з історією їх побудовання та музеєфікацією авторка показує найбільш ефективну форму збереження традиційних млинарських споруд – музеї народної архітектури та побуту⁵. Схоже на проблематику інше її дослідження, але у сферу наукового інтересу вже потрапили вітряки з Чернігівщини (із сіл Ліски та Галиця)⁶.

Публікації О. Жам про колекцію млинарських споруд музею просто неба, написані одноосібно або у співавторстві з І. Козій, варто об'єднати в окрему серію. У них автори ґрунтовно та в хронологічній послідовності дослідили процес формування зібрання вітряків та водяних млинів від заходів по їх виявленню до реставрації та встановлення на території музею. Так, вони з'ясували, що перший вітряний млин, із с. Ковалини, з'явився у 1962 р., а останній, із с. Васютинці, – у 1985 р.⁷

Друга група сучасного періоду включає наукову літературу, різну за проблематикою та тематичним наповненням, у якій згадуються вітряки та водяні млини Переяславського скансену.

Серед перших у ній необхідно згадати працю Л. Кірпикіна про розвиток млинарства в Україні. Пояснюючи закономірності використання цих споруд на різних територіях та їх структурні особливості, автор для прикладу наводить водяний млин поч. ХІХ ст. із с. Гамаліївка та звертає увагу на його унікальність як водяного млина верхнього бою на три постави зрубної конструкції⁸.

Вивченню польових етнографічних експедицій, проведених науковцями Переяслав-Хмельницького державного історичного музею в 60–80-их рр. ХХ ст., присвячені публікації О. Жам, більшість з яких написані у співавторстві з Н. Ткаченко, Л. Чередніченко та Т. Грудевич. У них автори проаналізували тематику, періодизацію, склад учасників і результати цих розвідок, а також встановили їх спорадичність та нерівномірність відповідно до різних періодів та територій. Серед основних завдань експедиційної діяльності, на думку авторів, було виявлення пам'яток народної архітектури для Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини та збір предметів музейного значення для комплектування різноманітних етнографічних колекцій. Так, під час цих обстежень знайдено водяний млин та шість вітряків на Чернігівщині (у селах Ліски та Галиця)⁹, Полтавщині (у

⁴ Жам О. Історія дослідження та музеєфікації водяних млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. *Україна на шляху до незалежності: зб. мат. наук.-практ. конф.*, 7 грудня 2017 р. Корсунь-Шевченківський, 2018. С. 212–217.

⁵ Жам О. Млини Сіверщини у Музеї народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Сіверщина в історії України*. Київ–Глухів: Центр пам'яток-знавства НАН України; УТОПІК, 2011. Вип. 4. С. 451–454; Її ж. Млини Сумщини у Переяславському скансені. *Котопольські читання*. Ніжин, 2017. Вип. VIII. С. 78–83.

⁶ Жам О. Вітряні млини з Чернігівщини в експозиції Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. *Ніжинська старовина: Пам'ятокзнавство Північного регіону України № 7*. Київ: Центр пам'ятокзнавства НАН України; УТОПІК, 2015. Вип. 20 (23). С. 100–107.

⁷ Жам О. Млинарські споруди Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Збереження пам'яток науки і техніки в музеях: історія, досвід, перспективи*: мат. І Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2001. С. 9–14; Її ж. Колекція вітряних млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *СВЯТИЙ. ВІЧНИЙ. СУЦІЙ...* Переяслав-Хмельницький, 2009. Вип. 1. С. 41–47; Її ж. З історії формування колекції вітряних млинів Переяслав-Хмельницького музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. *Могилянські читання 2010*. Київ: Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник, 2011. С. 488–497; Жам О., Козій Г. Колекція вітряних млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Історія українського традиційного млинарства*: мат. перших міжнар. наук. читань (м. Черкаси–Вереміївка, 15–17 жовтня 2009 р.). Черкаси, 2012. С. 32–35; Жам О., Козій Г. Колекція вітряних млинів НІЕЗ «Переяслав». *Український млинологічний альманах. Історія, етнографія, культура: Історія українського традиційного млинарства*: мат. Першої міжнар. наук. конф. Черкаси: Козацькі землі України, 2014. Спецвипуск. С. 34–36; Zham O. Mills and milling devices in the National Historical and Ethnographic Reserve at Pereyaslav. *Ukraine. International Molinology. Journal of The International Molinological Society*. June 2022. № 104. P. 2–13.

⁸ Кірпикін Л. Млинарство в Україні. *Переяславська земля і духовний світ людини*. Київ–Переяслав-Хмельницький: Пальміра, 1998. С. 216–219.

⁹ Жам О., Ткаченко Н., Чередніченко Л. Польові етнографічні дослідження Чернігівщини науковцями Переяслав-Хмельницького історичного музею в 60–70-х рр. ХХ ст.: історія, тематика, результати. *Ніжинська старовина*. 2014. Вип. 18. С. 56–64; Жам О. Експедиція науковців переяславського та київського скансенів на Чернігівщину у жовтні 1969 р.: мета та результати (До 50-річчя Музею народної архітектури та побуту України). *Краєзнавство*. 2019. № 3. С. 127–138.

с. Попівка)¹⁰, Київщині (у с. Мирча)¹¹, Сумщині (у селах Довжик та Гамаліївка) та Харківщині (у с. Крисине)¹².

Розвідка Н. Ревеги схожа за проблематикою з попередніми дослідженнями, але у цьому випадку увага автора була зосереджена на експедиційну діяльність до сіл Бориспільського р-ну у 50–70 рр. ХХ ст. Н. Ревега зазначає, що відповідно до офіційних документів НІЕЗ «Переяслав» за вказаний період працівники музею виявили, перевезли та встановили на території Музею народної архітектури та побуду Середньої Наддніпрянщини сім пам'яток, серед яких два вітряні млини із сіл Кийлів та Рудяків¹³.

М. Шкіра, звертаючись до проблеми охорони та збереження об'єктів культурної спадщини музею-скансену, висвітлює ремонтно-реставраційні роботи з відновлення первісного вигляду покрівлі вітряка із с. Недобойці у 2011 р.¹⁴

Дослідження процесу музеєфікації пам'яток Українського Полісся НІЕЗ «Переяслав» здійснили М. Верговська та О. Жам із В. Шакулою. Під час огляду колекцій традиційної поліської архітектури в українських музеях просто неба М. Верговська звернула увагу на два млини з Чернігівщини (із сіл Ліски та Галиця). Найбільше її зацікавила експедиційна робота співробітників Переяслав-Хмельницького державного історичного музею в 70-х рр. ХХ ст. на Лівобережному Поліссі, що дала можливість виявити ці пам'ятки вітчизняного млинарства¹⁵. О. Жам та В. Шакула по іншому підійшли до висвітлення цієї теми та спробували вивчити історію виявлення, перевезення та встановлення всіх об'єктів народної архітектури Переяславського скансену з Лівобережного та Середнього Правобережного Полісся. Звісно, серед них були вітряки із сіл Мирча, Ліски, Галиця, Ярославець та водяний млин із Гамаліївки¹⁶.

Про вітряний млин поч. ХХ ст. із с. Рудяків дізнаємося з наступної публікації О. Жам, присвяченої виключно музеєфікації та всебічній характеристиці рудяківських пам'яток Музею народної архітектури та побуду Середньої Наддніпрянщини. Автор зазначила, що дослідження цієї проблематики здійснювалося вперше та вимагало комплексного підходу, тому в публікації використано інформацію про історію с. Рудяків та його топоніміку¹⁷.

Частина праць сучасного періоду відображають створення наприкінці 1960-х рр. етнографічного відділу в складі Переяслав-Хмельницького історичного музею на території Михайлівської церкви, становлення музею просто неба, а також внесок М. Сікорського та інших працівників у розвиток музейної справи на Переяславщині. Об'єднують усі ці дослідження згадки млинарських споруд НІЕЗ «Переяслав». Найпопулярнішим серед них виявився вітряк із с. Ковалин, адже саме він був частиною експозиції «Філіалу Михайлівської церкви» та став першою пам'яткою вітчизняного млинарства Переяславського скансену. Про нього йдеться в публікаціях: М. Сікорського та М. Жама, С. Авраменко, Н. Дем'яненко, О. Жам, Л. Чередніченко та Н. Ткаченко¹⁸. Окремо слід виділити працю

¹⁰ Жам О. Полтавщина у польових етнографічних дослідженнях Переяслав-Хмельницького державного історичного музею (60–80-ті роки ХХ ст.). *Українознавство*. 2021. № 3 (80). С. 142–150.

¹¹ Жам О., Грудевич Т. Українське Правобережне Полісся в експедиційній діяльності Переяслав-Хмельницького державного історичного музею (60–80-ті роки ХХ ст.). *Українознавство*. 2022. № 1 (82). С. 122–159.

¹² Жам О. Експедиції Переяслав-Хмельницького державного історичного музею у Сумську, Харківську та Дніпропетровську області у 60–80-их рр.: мета, тематика, результати. *Сіверянський літопис*. 2021. № 1. С. 140–145.

¹³ Ревега Н. Експедиції до Бориспільського р-ну Київської обл. в 50–70 рр. ХХ ст. за офіційними документами НІЕЗ «Переяслав». *Проблеми розвитку краєзнавства на Бориспільщині: традиції національної культури та формування етнос відомості*. Серія «Матеріали науково-практичних краєзнавчих конференцій Бориспільської районної державної адміністрації та районної ради». Бориспіль: Медіа-центр «ТС», 2019. Вип. 1. С. 119–129.

¹⁴ Шкіра М. До питання збереження пам'яток дерев'яної архітектури (з досвіду роботи Музею народної архітектури та побуду Середньої Наддніпрянщини м. Переяслава-Хмельницького). *Переяславка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 9 (11). С. 409–413.

¹⁵ Верговська М. Дослідження та музеєфікація пам'яток традиційної народної архітектури Українського Полісся у музеях просто неба. *Сіверщина в історії України*. Київ–Глухів: Центр пам'яткознавства НАН України; УТОПК, 2015. Вип. 8. С. 58–61.

¹⁶ Жам О., Шакула В. До історії музеєфікації пам'яток з Українського Полісся в Музеї народної архітектури та побуду Середньої Наддніпрянщини. *Історія науки та біографістика*. 2022. Вип. 1. С. 106–119.

¹⁷ Жам О. Пам'ятки народної архітектури з с. Рудяків Бориспільського р-ну Київської обл. в Музеї народної архітектури та побуду Середньої Наддніпрянщини: історія музеєфікації. *Етнічна історія народів Європи*. Київ, 2021. Вип. 63. С. 23–29.

¹⁸ Сікорський М., Жам М. Етнографічний відділ Переяслав-Хмельницького історичного музею. *Народна творчість та етнографія*. 1965. № 1. С. 106–109; Жам О., Ткаченко Н. М.І. Сікорський – творець скансену на Татарській горі. *Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу*. Переяслав-Хмельницький: СКД, 2013. С. 73–138; Дем'яненко М. Дружні стосунки М.І. Сікорського. *Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу*. Переяслав-Хмельницький: СКД, 2013. С. 249–269; Авраменко С. Внесок Олени Іванівни Юзвікової у краєзнавчі дослідження Переяславщини. *Особистість у локальному історичному просторі: Переяславщина*. Переяслав–Кам'янець–Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2020. Вип. 16. Серія «Краєзнавча бібліотека Переяславщини». С. 6–12; Ткаченко Н., Чередніченко Л. Олена Іванівна Юзвікова – музейник, пам'яткоохоронець, краєзнавець. *Краєзнавство Переяславщини: дослідження, проблеми, постаті*. Переяслав-Хмельницький, 2016. Вип. 3. Серія «Краєзнавча бібліотека Переяславщини». С. 117–130; Жам О. Невтомний мандрівник у

М. Шкіри, який під час комплексного аналізу становлення та забудови Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини згадує в хронологічній послідовності перевезення та встановлення всіх млинів¹⁹.

О. Яриніч – відомий культуролог та художник, подає передумови та всі етапи реалізації мистецького проєкту «Вітряки України», результатом якого стало створення комплексу листвок із зображенням 30 вітряних млинів з різних регіонів України. Серед них є вітряк із с. Довжик, що нині експонується у Переяславському скансені. Автор коротко охарактеризував його структурні особливості, але не зазначив жодних історичних відомостей²⁰.

Також численні згадки про вітряки та водяні млини Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини містять публікації: М. Сікорського²¹, С. Верговської²², О. Жам²³, В. Бордіана²⁴, Є. Єгорова²⁵, В. Масненка та В. Ракшанова²⁶.

Висновки. У процесі вивчення джерельної бази із зазначеної проблематики виявлено, що млинарські споруди є одними з найбільш досліджених пам'яток НІЕЗ «Переяслав» у науковій літературі зазначеного періоду. Однак слід зауважити, що основну категорію джерел становлять статті в збірниках наукових праць та матеріалах конференцій різних за тематикою.

Наявність диспропорції між різними періодами, на які поділено досліджуваний нами історіографічний ресурс, свідчить про зростання наукового інтересу до колекції млинів Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини від 90-х рр. ХХ ст. Також це виявляється в з'яві великої кількості спеціалізованих студій, присвячених одному чи кільком згаданим об'єктам.

Доведено, що до найбільш відомих дослідників вітряків та водяних млинів Переяславського скансену належить О. Жам. На нашу думку, її наукові пошуки доцільно було б об'єднати в межах одного видання та доповнити його новими фактами, виявленими під час дослідження експедиційної діяльності співробітників Заповідника у 60–80-х рр. ХХ ст.

Окрім того, чимала кількість праць, що складають другу групу останнього періоду, містить багато важливої інформації про ці пам'ятки науки й техніки.

Також потрібно наголосити, що ця розвідка не є вичерпним історіографічним екскурсом із досліджуваної нами тематики. Вона лише відкриває широкі перспективи для подальшого вивчення колекції млинів НІЕЗ «Переяслав».

References

Avramenko, S. (2020). Vnesok Oleny Ivanivny Yuzvikoivi u kraieznavchi doslidzhennia Pereiaslavshchyn [Olena Ivanovna Yuzvikoiva's contribution to the local history research of Perevaslavshchyna]. *Osobystist u lokalnomu istorychnomu prostori: Pereiaslavshchyna – Personality in the local historical spa-*

минувшину: до 90-річчя Михайла Івановича Жама. *Переяславка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*. Переяслав, 2021. Вип. 20 (22). С. 12–42.

¹⁹ Шкіра М. Музей просто неба у Переяславі: становлення та етапи формування колекції пам'яток народної дерев'яної архітектури. *Переяславка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*. Переяслав, 2022. Вип. 21 (23). С. 110–121.

²⁰ Яриніч О. Мистецький проєкт «Вітряки України». *Український млинологічний журнал*. Харків–Київ, 2019. Вип. 2. С. 290–300.

²¹ Сікорський М. Переяслав-Хмельницький державний історико-культурний заповідник. *Переяславська земля і духовний світ людини*. Київ–Переяслав-Хмельницький: Пальміра, 1998. С. 164–173.

²² Верговський В. Його не можна ні залякати, ні купити, ні зупинити. *Михайло Іванович Сікорський: творець історії й хранитель часу*. Переяслав-Хмельницький: СКД, 2013. С. 271–280.

²³ Жам О. До історії українського вітряка. *Переяславська земля і світ людини*. Київ–Переяслав-Хмельницький: Пальміра, 1998. С. 214–216; Ї ж. Боршомельне виробництво Київської губернії ХІХ ст. *Матеріали до української етнології*. Київ, 2002. Вип. 2. С. 76–81; Ї ж. Малюнки Г.О. Лебедева як джерело дослідження архітектури традиційних боршомельних млинів. *Всеукраїнський Музейний Форум*. Переяслав-Хмельницький: СКД, 2017. С. 133–137; Ї ж. Водяні та вітряні млини Переяславського Скансену як джерело дослідження історичного досвіду вітчизняного млинарства. *Музей як осередок духовної, культурної спадщини українського народу*. Яготин: ТОВ «Редакція газети «Яготинські вісті», 2018. С. 53–56; Ї ж. Картографічні матеріали як джерело вивчення вітчизняного млинарства кін. ХVІІІ – поч. ХХ ст. *Фактор простору в історичних дослідженнях*, 31 травня 2018 р. Переяслав-Хмельницький. С. 71–87.

²⁴ Бордіан В. Буковинські вітряки. *Український млинологічний журнал*. Харків–Київ, 2019. Вип. 2. С. 123–132.

²⁵ Єгоров Є. Пам'ятки НІЕЗ «Переяслав» у мюзиклі «Сорочинський ярмарок». *Краєзнавство Переяславицини*. Переяслав–Кам'янець–Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2019. Вип. 1. С. 23–32; Його ж. Фільм «Хата нашого роду» як документальна пам'ятка історії створення Музею народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини. *VІІІ Міждисциплінарні гуманітарні читання*, (21 лист. 2019 р.). Київ: Інститут історії України, 2019. С. 113–114; Його ж. Відображення пам'яток НІЕЗ «Переяслав» у фільмографії 1970–2020 рр. *Переяславка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»*. Переяслав, 2021. Вип. 19 (21). С. 209–228; Його ж. Переяславський скансен у кінотворах Олега Бійми та Юрія Суярка (1980–1990-ті рр.). *Людина в історії краю: Переяславицина*, 13 жовтня 2021 р. Переяслав–Кам'янець–Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2021. Вип. 20. Серія «Краєзнавча бібліотека Переяславицини». С. 47–53.

²⁶ Масненко В., Ракшанов В. Українська хата. Науково-популярне видання. Черкаси, 2012. 190 с.: іл.

- ce: *Perevaslavshchyna*. 16 (series «Local history library of Perevaslavshchyna»), P. 6–12. Pereiaslav-Kamianets-Podilskvi, Ukraine.
- Bordian, V. (2019). Bukovynski vitriaky [Bukovinian windmills]. *Ukrainskyi mlynolohichniy zhurnal – Ukrainian journal of milling*, 2, P. 123–132. Kharkiv–Kyiv, Ukraine.
- Demianenko, N. (2013). Druzni stosunky M.I. Sikorskoho [Friendly relations of M.I. Sikorsky]. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Fil, P. (2019). Vitriak z sela Dovzhyk na Sumshchyni [Windmill from the village of Dovzhyk in Sumy region]. *Ukrainskyi mlynolohichniy zhurnal – Ukrainian journal on milling*, 2, P. 177–179. Kharkiv–Kyiv, Ukraine.
- Iarynich, O. (2019). Mystetskyi proekt «Vitriaky Ukrainy» [Art project «Windmills of Ukraine»]. *Ukrainskyi mlynolohichniy zhurnal – Ukrainian journal on milling*, 2, P. 290–300. Kharkiv-Kyiv, Ukraine.
- Iehorov, Ye. (2019). Film «Khata nashoho rodu» vak dokumentalna pamiatka istorii stvorennia Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchyny [The film «The House of Our Family» as a documentary monument of the history of the creation of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. Kyiv, Ukraine.
- Iehorov, Ye. (2019). Pamiatky NIEZ «Pereiaslav» u miuzykli «Sorochnytskiy varmarok» [Monuments of the NHER «Pereiaslav» in the musical «Sorochnytska varmarka»]. *Kraieznavstvo Pereiaslavshchyny – Local history of Pereiaslav region*, 1, P. 23–32. Pereiaslav; Kamianets-Podilskvi, Ukraine.
- Iehorov, Ye. (2021). Pereiaslavskiy skansen u kinotvorakh Oleha Biimy ta Yurii Suiarka (1980–1990-ti rr.) [Pereiaslav skansen in the films of Oleh Biyma and Yurii Suiarka (1980s–1990s)]. *Liudyna v istorii kraiu: Pereiaslavshchyna – Man in the history of the region: Pereiaslavshchyna*, 20 (series «Local history library of Pereiaslav region»), P. 47–53. Pereiaslav–Kamianets-Podilskvi, Ukraine.
- Iehorov, Ye. (2021). Vidobrazhennia damiatok NIEZ «Pereiaslav» u filmografii 1970–2020 rr. [Reflection of the monuments of the NHER «Pereiaslav» in the filmography of 1970–2020]. *Pereiaslavika: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoriko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» – Pereiaslavika: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»*, 19 (21), P. 209–228. Pereiaslav, Ukraine.
- Kirpikin, L. (1998). Mlynarstvo v Ukraini [Milling in Ukraine]. Kyiv–Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Masnenko, V., Rakshanov, V. (2012). Ukrainska khata [Ukrainian house]. Cherkasv, Ukraine.
- Reveha, N. (2019). Ekspedytzii do Boryspils'koho raionu Kyivskoi oblasti v 50–70 rr. XX st. za ofitsiinykh dokumentamy NIEZ «Pereiaslav» [Expeditions to the Boryspil district of Kyiv region in the 50–70s of the 20th c. according to the official documents of the NHER «Pereiaslav»]. *Problemy rozvytku kraieznavstva na Boryspils'kychyni: tradytzii natsionalnoi kultury ta formuvannia etnosvidomosti – Problems of local history development in Boryspil region: traditions of national culture and formation of ethnic consciousness*, 1 (series «Materials of scientific and practical local history conferences of the Boryspil regional state administration and district council»), P. 119–129. Boryspil, Ukraine.
- Shkira, M. (2015). Do pytannia zberezhenntia pamiatok derevianoj arkhitektury [On the preservation of wooden architectural monuments]. *Pereiaslavika: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoriko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» – Pereiaslavika: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»*, 9 (11), P. 409–413. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Shkira, M. (2022). Muzei prosto neba u Pereiaslavi: stanovlennia ta etapy formuvannia kolektsii pamiatok narodnoi derevianoj arkhitektury [The open air museum in Pereiaslav: formation and stages of formation of the collection of monuments of folk wooden architecture]. *Pereiaslavika: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoriko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» – Pereiaslavika: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»*, 21 (23), P. 110–121. Pereiaslav, Ukraine.
- Sikorskyi, M. (1998). Pereiaslav-Khmelnitskyi derzhavnyi istoriko-kulturnyi zapovidnyk [Pereiaslav-Khmelnitskyi state historical and cultural reserve]. Kyiv–Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Tkachenko, N., Cherednichenko, L. (2016). Olena Ivanivna Yuzvikova – muzeinyk, pamiatkookhoronets, kraieznavets [Olena Ivanovna Yuzvikova – museum worker, monument keeper, local historian]. *Kraieznavstvo Pereiaslavshchyny: doslidzhennia, problemy, postati – Local history of Pereiaslav region: research, problems, figures*, 3 (series «Local history library of Pereiaslav region»), P. 117–130. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Verhovska, M. (2015). Doslidzhennia ta muzeifikatsiia pamiatok tradyttsiinoi narodnoi arkhitektury Ukrainy Polissia u muzeiakh prosto neba [Research and museification of monuments of traditional folk architecture of Ukrainian Polissya in open-air museums]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy – Sivershchyna in the history of Ukraine*, 8, P. 58–61. Kyiv–Hlukhiv, Ukraine.
- Verhovskiy, V. (2013). Yoho ne mozha ni zaliakat, ni kupyty, ni zupynyty [He cannot be intimidated, bought or stopped]. Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Zham, O. (1998). Do istorii ukrainskoho vitriaka [To the history of the Ukrainian windmill]. Kyiv–Pereiaslav-Khmelnitskyi, Ukraine.
- Zham, O. (2001). Mlynarski sporudv Natsionalnoho istoriko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» [Mill buildings of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»]. Kyiv, Ukraine.
- Zham, O. (2002). Boroshnomelne vvrobnytstvo Kyivskoi hubernii XX st. [Flour milling in the Kyiv province of the 19th c.]. *Materialy do ukrainskoi etnologii – Materials for Ukrainian ethnology*, 2, P. 76–81. Kyiv, Ukraine.
- Zham, O. (2009). Kolektsiia vitrianykh mlyniv Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchyny Natsionalnoho istoriko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» [Collection of windmills of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna of the National histo-

rical and ethnographic reserve «Pereiaslav»]. *SVIATYI. VICHNYI. SUSHCHYI – HOLY. ETERNAL. REAL*, 1, P. 41–47. Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine.

Zham, O. (2011). Mlyniv Sivershchynv u Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv Natsionalnoho istorvko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» [Mills of the Sivershchyna in the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»]. *Sivershchyna v istorii Ukrainy – Sivershchyna in the history of Ukraine*, 4, P. 451–454. Kyiv–Hlukhiv, Ukraine.

Zham, O. (2011). Z istorii formuvannia kolektsii vitrianykh mlyniv Pereiaslav-Khmelnytskoho muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv [From the history of the formation of the collection of windmills of the Pereiaslav-Khmelnytskyi Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2014). Monastyrskvi vodiani mlyn iz s. Hamaliivka Shostkivskoho r-nu Sumskoj obl. v Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv (dosvid perevezennia ta eksponuvannia) [Monastery water mill from Gamaliivka village, Shostka district, Sumy region, in the Museum of folk architecture and life of the Naddnyprianshchyna (experience of transportation and exhibition)]. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2015). Vitriani mlyniv z Chernihivshchynv v ekspozytzii Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv [Windmills from the Chernihiv region in the exposition of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. *Nizhynska starovyna: Pamiatkoznavstvo Pivnichnoho rehionu Ukrainy № 7 – Nizhyn antiquity: Monuments of the Northern region of Ukraine № 7, 20 (23)*, P. 100–107. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2017). Maliunkv H.O. Liebiedieva vak dzherelo doslidzhennia arkhitektury tradytsiinykh borshnomelnykh mlyniv [Drawings by G.O. Lebedev as a source of research on the architecture of traditional flour mills]. Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine.

Zham, O. (2017). Mlyniv Sumshchynv u Pereiaslavskomu skanseni [Mills of Sumy region in the Pereiaslav skansen]. *Konotopski chytannia – Konotop readings, VIII*, P. 78–83. Nizhyn, Ukraine.

Zham, O. (2018). Istoriia doslidzhennia ta muzeiefikatsii vodianykh mlyniv Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv [History of research and museification of water mills of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. Korsun-Shevchenkivskiy, Ukraine.

Zham, O. (2018). Kartografichni materialy vak dzherelo vvvchennia vitchyznianoho mlynarstva kin. XVIII – poch. XX st. [Cartographic materials as a source for the study of domestic milling in the late 18th – the early 20th c.l. Pereiaslav-Khmelnytskyi, Ukraine.

Zham, O. (2018). Vodiani ta vitriani mlyniv Pereiaslavskoho Skansena vak dzherelo doslidzhennia istorvchnoho dosvidu vitchyznianoho mlynarstva [Water and wind mills of Pereiaslav Skansen as a source of research on the historical experience of domestic milling]. Yahotyn, Ukraine.

Zham, O. (2019). Ekspedyttsiia naukovtsiv pereiaslavskoho ta kvivskoho skanseniv na Chernihivshchynv u zhovtni 1969 r.: meta ta rezultaty [Expedition of scientists of the Pereiaslav and Kyiv skansens to Chernihiv region in October 1969: purpose and results]. *Kraieznavstvo – Local studies*, 3, P. 127–138.

Zham, O. (2019). Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv v publikatsiakh hazety «Visnyk Pereiaslavshchynv»: do pytannia stvorennia ta funktsionuvannia [Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna in the publications of the newspaper «Visnyk of Pereiaslavshchyna»: to the issue of creation and functioning]. *Kraieznavstvo Pereiaslavshchyny – Local history of Pereiaslavshchyna*, 1, P. 33–37. Pereiaslav; Kamianets-Podilskiy, Ukraine.

Zham, O. (2020). Vysvitleniia istorii stvorennia ta diialnosti Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv na shpaltakh hazety «Visnyk Pereiaslavshchynv» [Coverage of the history of creation and activities of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna in the newspaper «Visnyk of Pereiaslavshchyna»]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian studies*, 4 (77), P. 102–110. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2020). Z dosvidu stvorennia etnografichnykh ekspozytzii Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv [From the experience of creating ethnographic exhibitions of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. *Hilea – Gilea*, 159 (№ 11-12), Ch. 1. *Historic sciences*, P. 67–72. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2021). Ekspedyttsiia Pereiaslav-Khmelnytskoho derzhavnogo istorvchnoho muzeiu u Sumsku, Kharkivsku ta Dnipropetrovsku oblasti u 60–80-vkh rr.: meta, tematyka, rezultaty [Expeditions of the Pereiaslav-Khmelnytskyi state historical museum to Sumy, Kharkiv and Dnipro regions in the 60s–80s: purpose, themes, results]. *Siverianskvi litopys – Siverian chronicle*, 1, P. 140–145.

Zham, O. (2021). Nevtomnvi mandrivnyk u mlynuvshynv: do 90-richchia Mykhaila Ivanovycha Zhama [A tireless traveler to the past: on the occasion of Mykhailo Zham's 90th birthday]. *Pereiaslavika: Naukovi zapysky Natsionalnoho istorvko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» – Pereiaslavika: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»*, 20 (22), P. 12–42. Pereiaslav, Ukraine.

Zham, O. (2021). Pamiatky narodnoi arkhitektury z s. Rudiakiv Borvspilskoho r-nu Kyivskoi obl. v Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchynv: istoriia muzeiefikatsii [Monuments of folk architecture from Rudvakiiv village, Borvspil district, Kyiv region, in the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna: the history of museumization]. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy – Ethnic history of nations of Europe*, 63, P. 23–29. Kyiv, Ukraine.

Zham, O. (2021). Poltavshchyna u polovnykh etnografichnykh doslidzhenniakh Pereiaslav-Khmelnytskoho derzhavnogo istorvchnoho muzeiu (60–80-ti rr. XX st.) [Poltava region in the field ethnographic re-

search of the Pereiaslav-Khmelnivtski state historical museum (60s–80s of the 20th c.)). *Ukrainoznavstvo – Ukrainian studies*, 3 (80), P. 142–150.

Zham, O. (2022). Do 50-richchia muzeiefikatsii vodianoho mlyna z s. Hamaliivka Shostkynskoho r-nu Sumskoi obl. v Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchyny: istoriia budivnytstva ta funktsionuvannia [To the 50th anniversary of the museumization of the water mill from the village of Gamaliivka, Shostka district, Sumy region, in the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna: history of construction and functioning]. *Pereiaslavika: Naukovi zapysky Natsionalnoho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» – Pereiaslavika: Scientific notes of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav»*, 22 (24), P. 120–132. Pereiaslav, Ukraine.

Zham, O., Hrudevych, T. (2022). Ukrainske Pravoberezhne Polissia v ekspedytivni diialnosti Pereiaslav-Khmelnivtskoho derzhavnogo istorychnoho muzeiu (60–80-ti rr. XX st.) [Ukrainian Right-Bank Polissya in the expeditionary activities of the Pereiaslav-Khmelnivtski state historical museum (60s–80s of the 20th c.)]. *Ukrainoznavstvo – Ukrainian studies*, 1 (82), P. 122–159.

Zham, O., Kozii, H. (2012). Kolektsiia vitrianykh mlyniv Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchyny Natsionalnoho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» [A collection of windmills from the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna of the Pereiaslav National historical and ethnographic reserve]. Cherkasy, Ukraine.

Zham, O., Kozii, H. (2014). Kolektsiia vitrianykh mlyniv NIEZ «Pereiaslav» [Collection of windmills at the NHER «Pereiaslav»]. Cherkasy, Ukraine.

Zham, O., Shakula, V. (2022). Do istorii muzeiefikatsii pamiatok z Ukrainykoho Polissia v Muzei narodnoi arkhitektury ta pobutu Serednoi Naddnyprianshchyny [On the history of museification of monuments from Ukrainian Polissya in the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna]. *Istoriia nauky ta biohrafistvka – History of science and biography*, 1. P. 106–119.

Zham, O., Tkachenko, H., Cherednichenko, L. (2014). Polovi etnografichni doslidzhennia Chernihivshchyny naukovtsiamy Pereiaslav-Khmelnivtskoho istorychnoho muzeiu v 60–70-ky rr. XX st.: istoriia, tematyka, rezultaty [Field ethnographic research of Chernihiv region by scientists of the Pereiaslav-Khmelnivtski historical museum in the 60s–70s of the 20th c.: history, topics, results]. *Nizhynska starovyna – Nizhyn antiqvitv*, 18. P. 56–64.

Zham, O., Tkachenko, N. (2013). M.I. Sikorski – tvorets skansenu na Tatarskii hori [M.I. Sikorsky – the creator of the skansen on Tatarska hora]. Pereiaslav-Khmelnivtskiy, Ukraine.

Вовкодав Вікторія Олександрівна – молодший науковий співробітник науково-методичного відділу охорони культурної спадщини Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (вул. Т. Шевченка, 8, м. Переяслав, 08400, Україна).

Vovkodav Viktoriia – junior researcher of the scientific and methodical department of cultural heritage protection of the National historical and ethnographic reserve «Pereiaslav» (8 T. Shevchenka Str., Pereiaslav, 08400, Ukraine).

E-mail: viktoryvovkodav@gmail.com

RESEARCH OF THE COLLECTION OF MILLS BUILDINGS OF THE NATIONAL HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC RESERVE «PEREIASLAV» (1954–2022): historiography

The article provides a historiographical review devoted to the monuments of science and technology of local importance windmills and water mills of the NHER «Pereiaslav». The purpose of the study is to analyze and systematize publications dealing with this issue, created in 1954–2022. The methodological basis of the research is general scientific and historical methods, the principles of scientific objectivism, complexity, systematicity, and historicism. The use of such theoretical and methodological structures made it possible to form a research logic and a holistic picture of the process of scientific study of the collection of wind and water mills of the Museum of folk architecture and life of the Middle Naddnyprianshchyna in this period, as well as to show the main trends in the understanding of the scientific work of researchers and presented a comprehensive analysis of the literature. Scientific novelty. This study is the first attempt to determine the level of research of the collection of mills of the NHER «Pereiaslav» on the basis of the scientific literature of this period.

Conclusions. *The analysis of the state of study on the issue made it possible to find out that the above publications are not only an important historiographical unit of the study, but also represent a significant base for studying the history of the formation of the collection of wind and water mills of the NHER «Pereiaslav».*

At the same time, the presence of a large number of specialized works on these buildings indicates considerable scientific interest in them as objects of separate studies. The existence of a large number of publications of various thematic directions, which mention the mills of the Pereiaslav skansen in different contexts, complements the general scientific space of their research.

Key words: windmill, water mill, collection, monument of science and technology, museum, NHER «Pereiaslav».

Дата подання: 15 червня 2023 р.

Дата затвердження до друку: 25 червня 2023 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Вовкодав, В. Дослідження колекції млинарських споруд Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» (1954–2022 рр.): історіографія. *Сіверянський літопис*. 2023. № 3. С. 42–50. DOI: 10.58407/litopis.230303.

Цитування за стандартом APA

Vovkodav, V. (2023). Doslidzhennia koleksii mlynarskykh sporud Natsionalnoho istoryko-etnografichnoho zapovidnyka «Pereiaslav» (1954–2022 rr.): istoriohrafiiia [Research of the collection of mills buildings of the national historical and ethnographic reserve “Pereiaslav” (1954–2022): historiography]. *Sivrianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, P. 42–50. DOI: 10.58407/litopis.230303.

